

2	מבוא
3	סקירת ספרות
3	1. הפרעת קשב והיפראקטיביות
3	1.1. תיאור התופעה והגדרה
6	1.2. קומורבידיות עם חרדה
7	2. הפרעת חרדה
8	2.2. תפוצה
9	2.3. טיפוסים
9	2.4. הפרעת חרדה מוכללת
10	2.5. הפרעת פאניקה
11	2.6. אגורפוביה
12	2.7. הפרעת חרדת פרידה
13	2.8. הפרעת חרדה חברתית
13	2.9. איתולוגיה
14	2.10. השלכות
14	3. מאפיינים קשיים אופייניים של קו-מורבידיות
18	דיון
21	ביבליוגרפיה

מבוא

מטרת העבודה הנוכחית היא לבחון את המאפיינים והקשיים של בעלי הפרעת קשב והיפראקטיביות בשילוב של הפרעת חרדה.

למושג "הפרעת קשב והיפראקטיביות" (ADHD), ישנה הגדרה בספרות אשר מתייחסת לשני תחומים עקריים: ליקוי בקשב והתנהגות אימפולסיבית והיפראקטיבית, כאשר התסמינים השונים מקובצים סביב שני תחומים אלו. זוהי הפרעה התפתחותית הבאה לידי ביטוי בקשיים בקשב, בהסחת דעת, בפעילות יתר ובקושי בשליטה בדחפים. הסימפטומים מופיעים בשלב מוקדם של הילדות (בדרך כלל לפני גיל 7), הינם קבועים יחסית במהלך התפתחותו של הילד, ואינם מוסברים על ידי לקויות אחרות כגון: לקויות סנסוריות, שפתיות, מוטוריות, פיגור שכלי, או הפרעות רגשיות קשות (Young & Goodman, 2016).

מחקרים מוצאים כי אחת ההפרעות הנפוצות ביותר בקרב ילדים עם הפרעת קשב והיפראקטיביות היא הפרעת חרדה (Schreiber et al., 2015). כך למשל, בסקירתם, פליסקה ועמיתיה (Pliszka et al., 1999), הבחינו כי שלמרות ש 5% עד 15% מאוכלוסיית הילדים היא עם הפרעת חרדה, בין 15% ל 35% מילדים עם הפרעת קשב והיפראקטיביות מגלים גם חרדה משמעותית. להפרעות קשב בשילוב עם חרדה יש פוטנציאל לקשיים ייחודיים. מחקרים מצאו לדוגמה כי ילדים עם הפרעות קשב והיפראקטיביות בקומורבידיות של חרדה מפגינים תסמינים של הפרעת קשב והיפראקטיביות בגיל מאוחר יותר, מראים פחות עיכוב תגובה (אינהיביציה), ויש להם יותר בעיות בבית הספר מאשר ילדים עם הפרעות קשב והיפראקטיביות בלבד (Bloemsa et al., 2013). למרות שיעורי תחלואה גבוהים ופוטנציאל של קומורבידיות זאת להיות רלוונטיות עבור הפרעת קשב והיפראקטיביות והן עבור בעלי חרדה, המאפיינים של הפרעת קשב והיפראקטיביות בשילוב עם חרדה בקרב ילדים לא נחקרה באופן מעמיק בספרות. מטרת הסקירה הנוכחית היא לבחון את הספרות הקיימת כיום ולאפיין את הילדים אשר מתמודדים בשתי ההפרעות.

סקירת הספרות זאת תתמקד תחילה בהפרעות קשב והיפראקטיביות, תתאר את הקומורבידיות והפרעת חרדה ולאחר מכן תדון נפרד בהפרעות חרדה. לבסוף, העבודה תסקור את המאפיינים והקשיים של ילדים בעלי קומורבידיות של הפרעת קשב והיפראקטיביות יחד עם חרדה.

סקירת ספרות

1. הפרעת קשב והיפראקטיביות

1.1. תיאור התופעה והגדרה

מבחינה היסטורית, עוד ב-1902 תוארו ילדים אשר נראה כי הפגינו בעיות קשביות והתנהגות אשר תוארה חסרת דיכוי או אינהיביציה. מאוחר יותר, בשנות ה-50, מדענים תיגו ילדים אלו כבעלי פגיעה מוחית, אם כי מינימלית למרות שבפועל, לא היו עדויות אשר הצביעו על מעורבותם של תהליכים נוירולוגים בקרב ילדים אשר התאפיינו בסימפטומים אלו. רק לקראת שנות ה-60, הסינדרום של בעיות קשב והיפראקטיביות התחילו להיות מזוהים עם הפרעת קשב וריכוז (Williams, Wright, & Partridge, 1999).

הפרעת קשב והיפראקטיביות מוגדרת כהפרעה נוירו-פסיכיאטרית המשפיעה על כ-3% עד 10% מאוכלוסיית הילדים (Mangeot, 2001). שכיחות הפרעת קשב וריכוז בקרב ילדי בית הספר נע בין 3%-7%. זוהי ההפרעה הנפוצה ביותר בקרב ילדים (Ziereis & Jansen, 2015) כאשר בארצות הברית השכיחות בקרב ילדים ובני נוער מוערכת ב-9%. קיימים הבדלים מגדריים בשכיחות ההפרעה, כך שאחוז הבנים גבוה יותר מאחוז הבנות המדווחות כלוקות ב-ADHD (Nikolas & Nigg, 2013). שכיחות ההפרעה, כפי שצינו, תלויה בגורמים רבים, ביניהם – הגורם המדווח (הורים, מורים ודיווח עצמי) וכלי המדידה (תצפיות, ראיונות, שאלונים וכדומה). מקורות נוספים לשוני בדיווחים הינם הקריטריונים עליהם מתבססת האבחנה (DSM או כלים אחרים), הבדלי תרבות, כך למשל – התנהגות אשר מקובלת בסוג תרבות אחד נחשבת ללא מקובלת בסוג תרבות אחר. פן נוסף בתרבות הוא התקשורת. ישנן מדינות שבהן תחשב לקות כזאת ככישלון הורי ועל כן ההורים ימנעו מדיווח. גם בתחום הרפואה ישנן מדינות שבהן הרופאים ימנעו מרישום תרופות לטיפול ועל כן ילדים רבים לא מדווחים כלוקים בהפרעה (Schahill & Schwab-Stone, 2000).

על פי דיווח משרד הבריאות בארץ, עולה כי היקף התופעה עומד על 5% מהילדים (על פי הגדרת ההפרעה של ה-DSM 5) ובקרב המבוגרים היקף התופעה עומד על 2.5% מהאוכלוסייה (היימן, ברן והדר, 2018). עדויות מחקריות מצביעות על כך כי בין 15%-65% בקרב הלוקים בהפרעה כילדים יראו סימפטומים של ההפרעה גם בבגרות (Faraone, Biederman, & Mick, 2006). יחד עם זאת, מחקרים חדשים מעלים את האפשרות כי ADHD בקרב מבוגרים אינה בהכרח המשך לקות מילדות, אלא שישנם בעלי ADHD בבגרות אשר בילדותם לא לקו בהפרעה כלל (Agnew-Blais & Arseneault, 2018). יש לציין כי בהיבט המגדרי, בעוד שבגיל הילדות קיים תת אבחון של בנות לעומת בנים, בגיל הבגרות הפער מצטמצם. אחת הסברות לכך הינה כי הפרעת קשב אצל בנות מתאפיינת פעמים רבות במופעים של מוסחות ללא היפראקטיביות, וההתנהגויות כתוצאה מהפרעת הקשב פחות מוחצנות, ולכן יש נטייה לתת אבחון שלהן, לעומת בנים (Williamson & Johnston, 2015).